

De werelden van Couperus komen tot leven

De honderdste sterfdag van Louis Couperus is vanzelfsprekend ook het Literatuurmuseum niet ontgaan. Dit najaar lanceert het online museum, LiteratuurLab, een grote online expositie. Dit wordt de eerste online expositie van het museum over Couperus, dus er moet gelijk groots uitgepakt worden. Looi van Kessel sprak met Jennie Barbier en Bertram Mourits, die meewerken aan deze tentoonstelling.

Tekst Looi van Kessel

Eigenlijk was het de bedoeling dat ik Jennie en Bertram in het museum zelf zou treffen, maar vanwege een coronageval besloten we het interview via een videobelverbinding te houden. Handig toch, die online mogelijkheden. Bovendien is het een mooi toeval: we spreken juist over de online tentoonstelling die het Literatuurmuseum organiseert voor dit Couperusjaar. We hebben het uitvoerig over de voordelen van online exposeren ten opzichte van een tentoonstelling op zaal, de bijzondere vormgeving die deze tentoonstelling gaat krijgen en over hun favoriete Couperusobjecten uit de collectie van het museum.

Het thema van de tentoonstelling is nog niet helemaal uitgekristalliseerd, drukt Jennie me op het hart, want ze zijn nu nog bezig met het ontwikkelen van het uiteindelijke concept. Het uitgangspunt is 'De werelden van Couperus', maar daar kan uiteindelijk nog wat van afgeweken worden. Bertram voegt hieraan toe dat dit thema gekozen is om de veelzijdigheid van Couperus op de voorgrond te brengen. 'Een van de redenen dat zijn aantrekkingskracht nog steeds zo groot is, is dat hij als schrijver empathie weet op te brengen voor een veelheid aan personages,' stelt Bertram.

Dat blijkt ook uit alle aandacht die dit jaar aan Couperus gegeven wordt. De huidige tentoonstelling in het Louis Couperus Museum – 'Louis Couperus: Non-binair avant la lettre?' – is hier een voorbeeld van. Deze laat zien dat Couperus zich in zoveel verschillende mensen kon inleven, dat mensen vandaag nog steeds iets in zijn personages kunnen vinden. 'Daarin zit iets interessants,' vervolgt Bertram, 'en wij willen in deze tentoonstelling gaan onderzoeken waar dat vandaan komt.' Dat kun je volgens Bertram en Jennie laten zien aan de hand van de verschillende werelden die een rol spelen in zijn romans: het Den Haag van rond 1900, de wereld van de klassieke oudheid, het contemporaine Italië, de reizen naar Japan, en Coupe-

rus' Indische connecties. 'Couperus schrijft weliswaar vanuit zijn eigen standpunt, dat gebonden is aan een perspectief uit eind negentiende, begin twintigste eeuw; desalniettemin krijgen we via hem een kijk op veel verschillende werelden.'

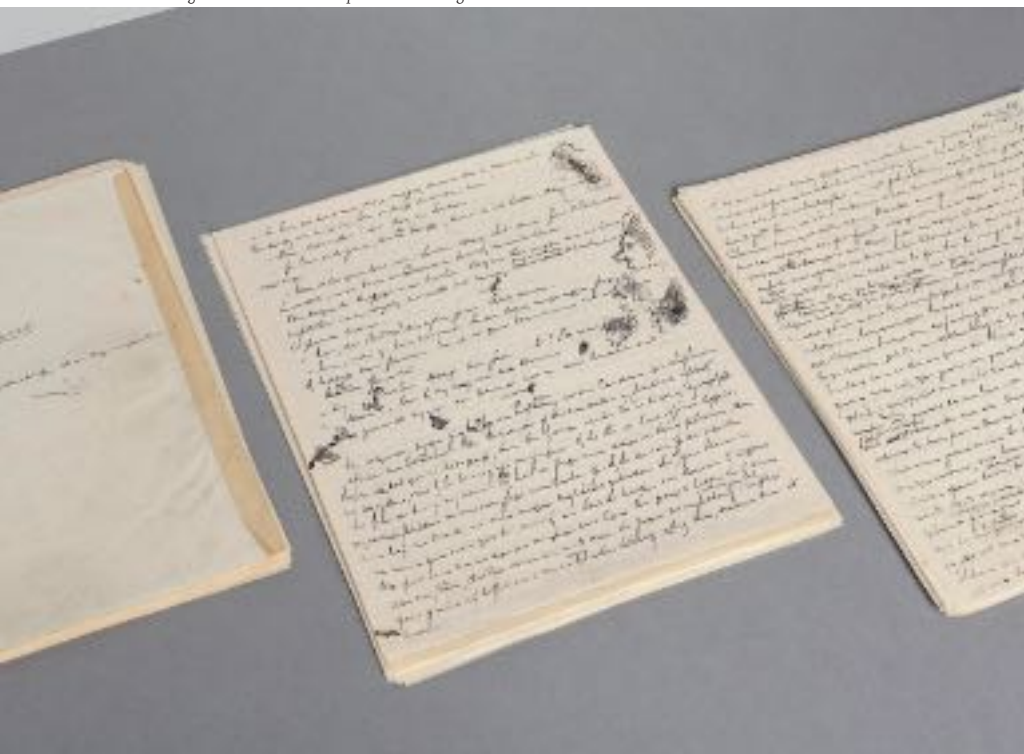
'En die werelden komen echt tot leven in zijn werk,' valt Jennie Bertram bij. 'Wanneer je leest over het Den Haag van Couperus, zie je zo voor je hoe het is om met paard en wagen over het Lange Voorhout te rijden, of om wat te drinken in het Kurhaus om vervolgens weer naar huis te gaan en brandewijn te drinken en tableaux vivants voor elkaar op te voeren.' Die werelden fascineren nog steeds, volgens Jennie. En dat resulteert weer in initiatieven waarmee mensen de wereld van Couperus tot leven willen brengen; het Couperuskookboek bijvoorbeeld, de Couperuswandelingen en -voordrachten en de vele theaterproducties die de afgelopen jaren met name door Internationaal Theater Amsterdam op de planken zijn gezet. Al deze manieren waarop Couperus' werelden resoneren in onze verbeelding, vormen dus een leidraad voor het samenstellen van deze tentoonstelling.

Online meer mogelijkheden

Wanneer ik vraag waarom het museum ervoor kiest om een online expositie te organiseren in plaats van een tentoonstelling op zaal, wijzen Jennie en Bertram op de vele voordelen die een online tentoonstelling biedt. Het was voor het museum enkele jaren geleden een heel bewuste keuze om digitaal aan de slag te gaan. Het museum is sowieso bezig om steeds meer tentoonstellingen online te zetten. 'De mogelijkheden zijn veel groter,' laat Jennie weten: 'Het is veel laagdrempeliger, en online is het ook permanent.' Dat laatste is een mooie bijkomstigheid, bovendien bereikt het museum zo een groep die niet zo snel een museum bezoekt maar via de digitale weg wel te interesseren is in de Nederlandse literatuurgeschiedenis. Aldus hoopt het museum ook toekomstige generaties lezers te enthousiasmeren voor Couperus. Dit alles wil trouwens niet zeggen dat het Literatuurmuseum op locatie Couperus helemaal links laat liggen. Op 16 juli, de sterfdag van Couperus, opent er ook een kleine vitrinetentoonstelling in het museum. Voor de bezoekers die graag naar objecten kijken, valt er dus nog genoeg te beleven.

Er zit daarnaast een praktische kant aan de keuze voor een online tentoonstelling. 'Heel veel materiaal is natuurlijk papier,' zegt Jennie. 'De collectie bestaat voor een groot deel uit brieven en manuscripten. Er is in een fysieke collectie maar beperkte ruimte om al dat papieren materiaal te laten zien en bovendien komt dat materiaal online beter tot zijn recht.' Jennie legt uit dat in een vitrine nooit meer dan een pagina van een brief of manuscript te zien valt, terwijl bezoekers online de mogelijkheid hebben om door het hele manuscript of de hele briefwisseling te bladeren. Je kunt digitaal dus veel meer tentoonstellen dan fysiek mogelijk zou zijn; bezoekers kunnen zelfs inzoomen op de documenten, waardoor de details in handschriften veel meer naar voren springen.

Handgeschreven tekst door Couperus van De berg van licht.

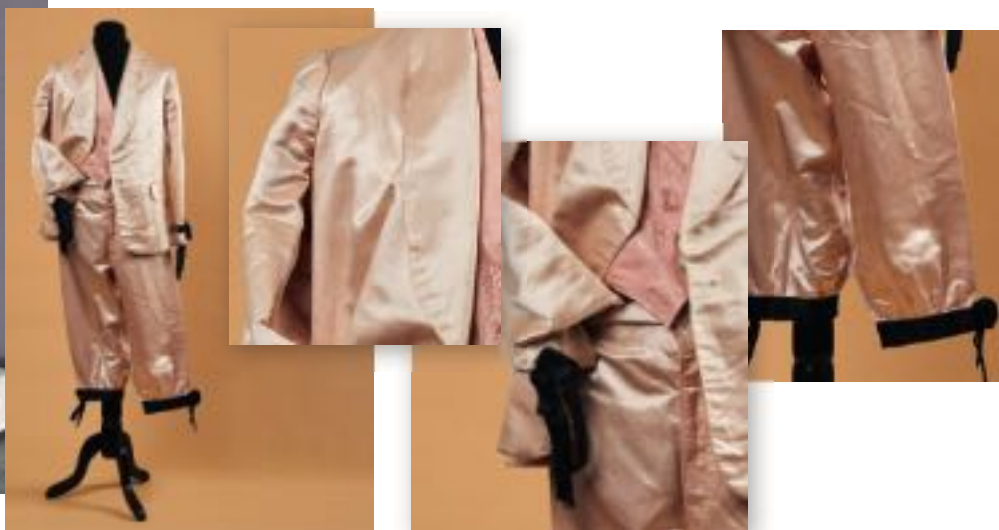
Fotoboeken van Gérard de la Valette, zwager van Louis Couperus, met foto's uit Nederlands-Indië.

Gipsen reproductie van de torso van

Tekening door R. Gockinga, geïnspireerd door De berg van licht, circa 1914. Het is onbekend of ze indertijd gepubliceerd zijn.

Foto's: Michiel Spijkers

De originele zijden smoking, die Couperus droeg tijdens het slotbal van het carnaval in Nice, 6 februari 1910.

De keuze voor een online expositie geeft ook veel ruimte voor een creatieve invulling. Het Literatuurmuseum laat digitaal ontwerp bureau Just een productie ontwikkelen waarin het verhaal dat de tentoonstelling wil vertellen, het beste tot zijn recht komt. Dat ontwerpproces is nu net van start gegaan. Ik wil dus graag weten hoe dat precies in zijn werk gaat. Jennie vertelt dat ze het ontwerp bureau de opdracht hebben gegeven om met de bekende art-nouveaustijl aan de slag te gaan. Daar waren de ontwerpers erg enthousiast over, want daarmee kun je de vormgeving gelijk mooi naar deze tijd brengen. Art nouveau spreekt nog steeds erg tot de verbeelding: de stijl nodigt uit om je in andere werelden te wanen, maar blijft toch heel toegankelijk. Die populariteit kun je ook terugzien in recente tentoonstellingen als de goedbezochte Alphonse Mucha-tentoonstelling van Kunstmuseum Den Haag en ‘Godinnen van de art nouveau’ in het Allard Pierson.

Op basis van de opdracht van het Literatuurmuseum gaat het ontwerp bureau aan de slag met een tentoonstellingsontwerp. Op het voorstel leveren Jennie en Bertram vervolgens feedback. Dat gaat zo een paar keer heen en weer totdat het ontwerp is afgerond. ‘Hiervoor hebben we bij Couperus wat meer tijd uitgetrokken,’ laat Jennie weten. ‘Dat doen we om tot een concept te komen waarbij de door Couperus zo geliefde schoonheid helemaal tot haar recht kan komen.’ Het Literatuurmuseum beschouwt deze Couperustentoonstelling dan ook als iets groots: er is een enorme schat aan materiaal aanwezig in de collectie, en het museum wil graag dat dit dé Couperustentoonstelling wordt. ‘Die was er namelijk nog niet,’ voegt Bertram bij, ‘Heel veel grote schrijvers hebben al mooie online exposities staan, maar Couperus was nog niet aan bod gekomen.’

Favoriete objecten

Wat er precies in de tentoonstelling te zien zal zijn, kunnen Jennie en Bertram nog niet zeggen. De conservatoren zijn nog druk bezig met het selecteren van objecten, manuscripten en handschriften. Wel vertelt Bertram dat er ook gekeken wordt naar het deel van de collectie dat nog niet goed beschreven is. De hoop is dat juist daar nog juweeltjes gevonden worden voor de tentoonstelling. Voor de site van het Louis Couperus Genootschap heeft Bertram al wat mooie voorwerpen uit de collectie uitgelicht, zoals een vaas van Couperus, en zijn schemerlamp. Sommige van die objecten zullen terugkomen in de expositie, maar de nadruk ligt op het ontsluiten van minder bekend materiaal. ‘We hebben al een mooi stuk over het roze carnavalskostuum op onze eigen website staan, dus dat gaan we niet presenteren als centraal object in de tentoonstelling.’ Dit moet een overzichtstentoonstelling worden, waardoor er meer aandacht uitgaat naar de literatuur dan naar zulke objecten. ‘Zulke greatest hits komen zeker wel langs,’ voegt Jennie daar aan toe. ‘We hebben de manuscripten van *Van oude mensen, de dingen die voorbijgaan* en *De stille kracht*. Die mogen natuurlijk niet ontbreken.’ Het mooie aan de expositie is dat er makkelijk

verwezen kan worden naar bestaande artikelen op de website, waardoor ook die een rol kunnen krijgen in de tentoonstelling.

Jennie en Bertram hebben natuurlijk hun eigen favoriete objecten in de collectie. Voor Jennie is dat zonder twijfel het carnavalskostuum. Dit object roept bij haar gelijk passages op uit *De zwaluwen neêr gestreken...* waarin Couperus een carnavalsfeest in Nice beschrijft. 'Hij beschrijft dat echt heel levendig – hoe mensen bij elkaar op schoot neerploffen omdat er geen vrije stoelen zijn, dat iedereen met elkaar flirt en dat er zelfs op tafels gedanst wordt. Het leukst aan dat verhaal vind ik nog het woord "hossen". Het is zó'n niet-Couperiaans woord dat het gelijk grappig wordt wanneer hij beschrijft hoe hij aan het hossen is.' Het kostuum dat nu in het museum tentoongesteld wordt, vertelt Jennie nog, is een replica. 'Aan het originele pak, dat in het depot wordt bewaard, kun je duidelijk aflezen dat Couperus er flink in gefeest heeft; er zitten vlekken en slijtplekken op. Dat maakt het oorspronkelijke kostuum zo bijzonder. Ik beeld me in dat dit champagnevlekken zijn van zo'n uitbundig carnavalsfeest.'

Bertram vindt het lastig kiezen. Zo onderzoekt hij voor ieder voorwerp dat hij heeft beschreven voor de website van het Genootschap, wat Couperus er zelf over heeft geschreven. Daardoor worden de objecten gelijk meer bijzonder. 'Neem nu die Couperusvaas. Als voorwerp vond ik die niet zo interessant, maar als je dan de passages over Ernst en zijn vazen uit *De boeken der kleine zielen* erbij pakt, wordt die vaas ineens ook fantastisch.' Als Bertram echt een object moet kiezen, dan is dat het Erosbeeldje. Niet alleen heeft Couperus daar heel mooi over geschreven, maar ook symboliseert het beeldje zijn dubbelleven. 'Als hij op reis gaat naar Rome met zijn vrouw, is daar ook zijn vriend Orlando. In Rome blijft zijn vrouw dan regelmatig thuis, terwijl Couperus met zijn vriend verlustigd naar die antieke beelden gaat zitten kijken. Ik vind dat een heel lieflijk beeld van hoe dat tussen die twee moet zijn gegaan. Het vertelt ons heel veel over wie Couperus was en hoe zijn huwelijk met Elisabeth Baud moet zijn geweest, een bondgenoot en reisgenoot.' ♣

De online overzichtstentoonstelling over Louis Couperus zal dit najaar gelanceerd worden op literatuurmuseum.nl/literatuurlab. Houd dus vooral de website van het Literatuurmuseum in de gaten. De vitrinetentoonstelling in het museum is 16 juli geopend.